

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 51 (1202) 17 СНЕЖНЯ 2014 г.

У Менску прайшоў Дзень вышыванкі

Дзень вышыванкі ў Менску прайшоў 13 снежня з ашлагам - Палац мастацтваў за некалькі гадзін фесту наведала больш за 5 тысяч чалавек. Яго арганізавала "Арт Сядзіба" пры падтрымцы Беларускага саюза мастакоў. Эта ўжо другое падобнае мерапрыемства. Першое адбылося ў кастрычніку.

На трох пляцоўках Палаца мастацтваў ішоў продаж сувеніраў, адзення з нацыянальнай сімволікай, розных дробязяў, ладзіліся конкурсы і моўныя гульні, міні-канцэрты, майстэр-класы і лекцыі. Адзі-

вішча. Такое не можа не цепыць. І сведчыць пра тое, што перамены вельмі хутка.

Кіраунік "Арт Сядзібы" Павел Белавус зазначае, што свята ладзіла не вельмі вялікая каманда.

- Усё гэта мерапрыемства рабіла 6 чалавек. Плюс каля 10 валанцёраў. З іншага боку, была запатрабавана сць. Мы б не рабілі гэтага, калі б яно не было патрэбнае людзям і нам самім.

Як зазначае Павел Белавус, Дзень вышыванкі му-

ларусы абуджаюцца, сталяюць як нацыя, цікавіцца сваім, сваім культурай. А самае галоўнае - гавораць на мове. Упершыню ў адным месцы збираеца столькі народу, і ўсе гавораць на цудоўнай беларускай мове. Гэта вельмі прыjemна. І трэба рабіць таякі мерапрыемства штогод.

Гэта знак сталення нації, што беларусы абуджаюцца, адраджаюцца як незалежны

ны недахоп - Палаца мастацтваў аказалася замалы для нацыянальнага фесту. Як кажа адзін з кіраунікоў Дня вышыванкі Франак Вячорка, такія святы трэба ладзіць штогод і адначасова па ўсім краіне - то тады і задаволіцца дэфіцит на беларускую мову ў Беларусі.

- Гэта, безумоўна, галоўная падзея снежня. І вельмі цепыць, што столькі аматараў беларушчыны сабралася. Бе-

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

сіць стаць традыцыйным, але калі пройдзе наступны - пакуль невядома.

На Дні вышыванкі працавалі каля ста гандляроў на 60 гандлёвых кропках. Яны прадавалі нацыянальную працу: сувеніры, вінтарку, паштоўкі, кнігі ды карціны. Перад наведвальнікамі выступілі папулярныя беларускія рок-гурты. Прыйехалі людзі не толькі з розных рэгіёнаў краіны, але нават з-за мяжы. Па словах Франака Вячоркі, атрымаўся сапраўдны агульнабеларускі фестываль мастацтваў.

Генадзь Барбарыч,
Беларуское Радыё Рацыя.
Фота з розных СМІ.

народ. Не чакалі, што будзе столькі людзей. А было каля 4-5 тысяч чалавек. Толькі ў першыя 2 гадзіны было 3200 чалавек. Уся працу была раскупленая, стужкі раздадзеныя. Немагчыма было прайсці, не было чым дыхаць. І гэта, сапраўды, фантастычнае відо-

80 гадоў з дня нараджэння Івана Чыгрынава

Іван Гаўрылавіч ЧЫГРЫНАЎ (21 снежня 1934, вёска Вялікі Бор Касцюковіцкага раёна Магілёўскай вобласці - 5 студзеня 1996) - беларускі пісьменнік, драматург, перакладчык, публіцыст. Народны пісьменнік Беларусі (1994 г.).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька - Гаўрыла Чыгрынаў быў старшинам сельсавета. Маці - Хадоска Ігнатавна была звычайнай працаўніцай-калгасніцай. У дзяяцтве перажыў Вялікую Айчынную вайну. На вайне загінуў яго бацька. У 1940 годзе прайшоў у першы клас Вялікаборскай сямігодкі. Нямецкая акупацыя перапыніла вучобу, але пасля вызвалення Магілёўшчыны ад фашистаў будучы пісьменнік зноў сеў за школьнью парту і ў 1949 годзе паспяхова скончыў сямігодку. Далей вучыўся ў Салігорскай сяродняй школе, якую скончыў у 1952 годзе. Пасля школы паступіў на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ. Пасля заканчэння юніверсітэта (1957) працаў рэдактарам, загадчыкам рэдакцыі літаратуры і мастацтва ў выдавецтве Акадэміі навук БССР. У 1965-1975 - рэдактар аддзела публіцыстыкі і

наркса ў часопісе "Полым'я". З 1975 года на меснік старшыні, а ў 1976-1986 гадах - сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР. У 1987 годзе абраны старшинам праўлення Беларускага фонду культуры. З 1989 года - галоўны рэдактар часопіса "Спадчына". У 1978 годзе ў складзе делегацыі БССР удзельнічаў у работе XXXIII сесіі Генеральнай Асамбліі ААН. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР (1986-1990), старшыня пастаяннай камісіі Вярхоўнага Савета БССР па нацыянальных пытаннях і міжнародных адносінах (1988-1990). Народны пісьменнік Беларусі (1994 г.).

Нарадзіўся ў сялянскай сям'і. Бацька - Гаўрыла Чыгрынаў быў старшинам сельсавета. Маці - Хадоска Ігнатавна была звычайнай працаўніцай-калгасніцай. У дзяяцтве перажыў Вялікую Айчынную вайну. На вайне загінуў яго бацька. У 1940 годзе прайшоў у першы клас Вялікаборскай сямігодкі. Нямецкая акупацыя перапыніла вучобу, але пасля вызвалення Магілёўшчыны ад фашистаў будучы пісьменнік зноў сеў за школьнью парту і ў 1949 годзе паспяхова скончыў сямігодку. Далей вучыўся ў Салігорскай сяродняй школе, якую скончыў у 1952 годзе. Пасля школы паступіў на аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ. Пасля заканчэння юніверсітэта (1957) працаў рэдактарам, загадчыкам рэдакцыі літаратуры і мастацтва ў выдавецтве Акадэміі навук БССР. У 1965-1975 - рэдактар аддзела публіцыстыкі і

найбольш вядомы як аўтар пенталогіі раманаў:

Вікіпедыя.

"Плач перапёлкі" (1972), "Апраўданне крыві" (1977), "Свае і чужыя" (1984), "Вяртанне да віны" (1992), "Не ўсе мы згінем" (1996). Аўтар п'ес - "Дзівак з Ганчарнай вуліцы" (1986), "Следчая справа Вашчылы" (1988), "Чалавек з мязвежым тварам" (1988), "Звон - не малітва" (1988), "Толькі мёртвыя не вяртаюцца" (1989), "Ігракі" (1989), "Прымак" (1994), книгі крытыкі і публіцыстыкі - "Новае ў жыцці, новае ў літаратуре" (1983), "Паміж сонцам і месяцам" (1994). У 1984 годзе выйшлі Выбранныя творы ў 3 тамах.

Вікіпедыя.

Зьнічу - 75

Алег БЕМБЕЛЬ, а.

Іан (16 снежня 1939, Менск; Псеўданімы: Зыніч, А. Зыніч) - беларускі філософ, паэт, публіцыст, антыкамуністычны дысідэнт, вядомы найперш як аўтар выданай у Лондане працы "Роднае слова і маральна-эстэтычны прагрэс" (1985).

Сын вядомага скульптара Андрэя Бембеля. Скончыў Менскую кансерваторию (1969), аспірант Інстытута філософіі і права АН БССР (1971-1974); дысертация аб народных і інтэрнацыональных элементах у літаратуры не была абаронена, таму што працу

прызналі "нацыяналістычнай". Працаў на тэлебачанні (1983-1984); у Акадэміі навук БССР (1984-1986). За выданне ў Лондане сваёй працы быў рэпрэсаваны ў 1986 годзе. Член Саюза пісьменнікаў БССР/Беларусі (1989). Працаў у Нацыянальным навукова-даследчым цэнтры імя Скарыны (з 1991). У канцы 1980-х - пач. 1990-х гг. Алег Бембель стаў актыўным удзельнікам беларускага нацыянальнага руху; пад псеўданімам "Зыніч" публікаваў свае вершы ў самавыдаце і незалежнай прэсе (пазней Алега Бембеля выдавалася ў

ЗША і Польшчы). У 1989 супрацоўнічаў з часопісам "Праваслаўная думка"; як літаратурны дадатак да часопіса, зборнік вершаў Бембеля "Малітвы за Беларусь" быў упершыню выдадзены ў Беларусі.

З 1996 г. у послуху ў праваслаўным манастыры ў Жыровічах. Пасля першага пострыгу вядомы як інанік Мікалай. Выдаваў рэлігійна-культурны часопіс "Жыровіцкая абіцель".

Выдаў шэраг кніг пазней.

4 красавіка 2014 г. ва Ўспенскім саборы Жыровіцкага манастыра ў пятніцу, Патрыярх Экзарх усіх Беларусі Мітрапаліт Менскі і Слуцкі Павел здзейсніў манасікі (другі) пострыг інаніка Мікалая.

У пострыгу манаху на дадзеная новае імя ў гонар свяцэннамучаніка Іанана Рыжскага. Мітрапаліт Павел заклікаў манаха айца Іанана (браты Івана) малітойна з заклікаць пакроў Богамацеры.

Вікіпедыя.

Аб таптанні на злучніках "або", "ці"

Мы бачым, што да гэта часу парламянцёры не дайшлі да жадання: замест злучнікаў "або", "ці" ў Законе "Аб мовах" паставіць злучнік "і".

Каля адзінацца гадоў ішлі да гэтага ў Палаце і не дайшлі?

*А ці ўшоў хто, а ці кількаў?
Бо ні шолаху, ні скрыту.
Шыта-крыта дзесяць год.
І над гэтым "ці", "або"
Справа стоптана, як бот.
І Парламента абцасы?..*

У нашым падрабязным звароце да Канстытуцыйнага суда, разжавана па пунктах уся праблема. І тут павінен мець перавагу выразны і моцны пункт аб прынцыпе вяршэнства права народа беларускай зямлі, у незалежнай краіне Беларусь сущэльна на дзяржаўным узроўні карыстацца мовай Башкай-шчыны. На афіцыйных сустэрэах, у дакументах, ва ўсіх сферах дзяржаўнага узроўню (палітычнага, сацыяльна-еканамічнага і культурнага жыцця). На першым месцы, і, далей, (паперы, прамовы) - з перакладам. Яе трэба ўжываць і ўжывіць. З дапамогай Закону. Каб, напрыклад, не казала мне настаўніца, што няма грошай на паперу для перакладу на беларускую мову тэксту шыльды, стэндаў. У сваім незалежным доме. Ратуйце! Ставячы на галоўнае месца расійскую мову мы як бы згаджаемся на духоўную русіфікацыю. Мы, незалежная краіна, а не адчулі сілы сваёй духоўнай і абыякавыя самі да сябе ў новым, вырашальным, часе (пасля распаду СССР). Мова ж ёсьць! Яе не трэба ствараць. Яе толькі варухнуць, пад свядомасцю - скарб маўлення. Гэта ж неабходна для абароны краіны, яе твару, выразнага свячэння вачэй, а ў вачах духу.

Мы ж бачым, што праблема заключаецца не ў тым, як размаўляць людзям між сабой. Прызнаць на ўрадавым узроўні вызначальнай карэнную мову і сцвердзіць гэта заkonon - паказаць мудрасць дзяржавы. Мова, стварае незалежнасць краіны і ўзвышае яе. Яна - грунт культуры і патрніятуму. А, перад гэтым, Закон "Аб мовах" павінен свяціца выразнасцю.

Марыя Баравік

"Будзьма!"

22 снежня
(панядзелак)
на сядзібе ТБМ
адбудуцца чарговыя
заняткі
ў гістарычнай школе
"Гісторыя ў падзеях
і малюнках"
з Алегам Трусовым

Пачатак: 18.30.
Уваход вольны.

Прозвішчы Беларусі. Частка II: Найменні знакамітых людзей

(Паводле матэрыялаў беларускамоўнага друку)

(Заканчэнне. Пачатак у папяр. нумарах.)

Сямак (Іван С.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *сямак* (утварэнне з суфіксам -ак ад лічэніка *сем*) 'дзіця ся-мігадавага ўзросту', 'сёмае паводле паслядоўнасці нараджэння дзіця (жывая істота)', а таксама 'рэзілі з колькаснай пазнакай 'сем'.

Табалевіч (Юлія Т.) - форма бацькаймення з фармантам -евіч ад антрапоніма *Табала* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Табал-евіч*. ФП: *табала* 'набор жартаву-льтоўск. *tabalas* 'тоесама') - *Табала* (мянушка, потым прозвішча) - *Табалевіч*.

Тамковіч (Алесь Т.) - форма бацькаймення ад антрапоніма *Томка* з фармантам -овіч і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Тамк-овіч*. ФП: *Томаш* (імя катал., правасл. *Фома*) - *Томка* - *Тамковіч*.

Татаркінаў (Уладзімір Т.) - форма прыметніка з суфіксам -аў ад антрапоніма *Татаркін* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Татаркін-аў*. ФП: *татары* ('народ, які складае асноўнае насе-льніцтва *Татарстана*, а таксама народнасці цюркскай моўнай групі') - *татарка* (жан. да *татары*) - *татарскі* (па-белар. *tatarčyn* 'які належыць татарцы', дэрыват з суфіксам -ін) - *Татаркін* (мянушка, потым прозвішча) - *Татаркінаў*.

Трайкоўская (Валянціна Т.) - дэрыват з фармантам -оўская ад тапоніма *Трайкі* і семантыкай 'народзінка, жыхарка названага паселішча': *Трайк-оўская*.

Трачук (Тамара Т.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *трачук* з семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Трон-іч*. ФП: *uron* ('рун' - Труаўскі слоўнік, т. 1, 1982. Тэксты С. 245) - *Урон* (мянушка асобы з выкарыстаннем гэтага слова) - *Урон* (прозвішча) - *Уроніч*.

Фактаровіч (Д. Е.) - форма бацькаймення з фармантам -овіч ад антрапоніма *Фактар* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Фактар-юк*. ФП: *фактар* ('чыннік прапрацэсу, што вызначае яго характар ці асобнія рысы', а таксама 'пасярэднік, камісіянер', 'распрарадчык работ у друкарні') - *Фактар* (мянушка, потым прозвішча) - *Фактар-овіч*.

Фактаркова (Галіна Т.) - форма прыметніка з фармантам -ова ад антрапоніма *Фактар* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Фактар-ова*. ФП: *фактар* ('чыннік прапрацэсу, што вызначае яго характар ці асобнія рысы', а таксама 'пасярэднік, камісіянер', 'распрарадчык работ у друкарні') - *Фактар* (мянушка, потым прозвішча) - *Фактар-овіч*.

Трачук (Юлія Т.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *трубец* 'той, хто трубіць, трубач'. ФП: *трубіць* ('дзыму-

чи ў трубу, прымушаць яе гучыць' (пра трубу), 'передаваць сігналы, падобныя да гукаў трубы') - *трубец* (асоба-трубач) - *Трубец* (мянушка) - *Трубец*.

Тупальскі (Мікалай Т.) - дэрыват з фармантам -скі ад *Тупалы* і семантыкай 'народзінец, жыхар названай мясціны': *Тупаль-скі*. ФП: *тупаць* ('стукаць, біць нагамі аў зямлю, падлогу і пад', 'хадзіць' (разм.), 'даглядаць како-што, займацца кім-, чым-небудзь') - *тупала* ('той, хто тупае') - *Тупала* (мянушка, потым прозвішча) - *Тупальскі*.

Турчынаў (Аляксандар Т.) - форма прыметніка з суфіксам -аў ад антрапоніма *Турчын* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Турчын-аў*. ФП: *туркі* (народ, нацыя) - *турка* (жанчына, фармант -ка) - *турчын* (прыметнік з прыналежным суфіксам -ін: *турч (ki)ын*) - *Турчын* (прозвішча ад мянушки) - *Турчынаў*.

Урынскі (Міхась У.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам -скі ад *Урын* (Вугрынь (ё) - мясцовая форма) з семантыкай 'народзінец, жыхар названага паселішча': *Урын-скі*. ФП: *уругі* і *вугры* ('вэнгры') - *урын* (вугрын і венгрин дэрыват з прыналежным суфіксам -ык і семантыкай які належыць названай асобе' - *венгр* (народ з Венгры) - *Урын* і *Вугрын* (е, ё) (мянушка, затым прозвішча) - *Вугрыны* (паселішча з людзьмі з прозвішчам *Вугрын / Вэнгрин*) - *Урынё* / *Вугрынё* (пазнейшыя формы, дастасаваныя да тыпу паселішча "сяло" - ніякі род назоўніка).

Уроніч (Мікалай У.) - дэрыват з фармантам -іч ад антрапоніма *Урон* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Урон-іч*. ФП: *урон* ('рун' - Труаўскі слоўнік, т. 1, 1982. Тэксты С. 245) - *Урон* (мянушка асобы з выкарыстаннем гэтага слова) - *Урон* (прозвішча) - *Уроніч*.

Чарапіца (Валеры Ч.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *чарапіца* 'дахавы матэрыял у выглядзе аблапеных гліняных або цементавых пласцінок або плітак з пазамі і асобнай такай пласцінкі'.

Чаргінец (Мікалай Ч.) - дэрыват з суфіксам -ец ад тапоніма *Чаргін* і семантыкай 'народзінец, жыхар названага паселішча': *Чаргін-ец*. ФП: *чарга* (парадак, паслядоўнасць у руху чаго-небудзь, месца ў ім, людзі яго, спіс асоб і інш.) - *Чарга* (мянушка, потым прозвішча) - *Чаргін* ('нашчадак асобы') - *Чаргіно* (насяленне) - *Чаргінец*. Або: *Чаргін* (прозвішча) - *Чаргін-ец* ('нашчадак Чаргіна').

Чырэц (Дзмітрі Ч.) - дэрыват з суфіксам -ец ад антрапоніма *Чыр* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Чыр-ец*. ФП: *чыр* ('тое, што і чырок' 'невялікая вадаплаўная птушка падсямейства качак') - *Чыр* (мянушка, затым прозвішча) - *Чырэц*.

Хаданёнак (Марыя Х.) - дэрыват ў суфіксам -ёнак ад антрапоніма *Хадан* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Хадан-ёнак*. ФП: *хадан* ('чыля, жараба ва ўзроўні трох гадоў'). У іншых мясцінах дэрыват з суфіксам -як ('трацяк'). Або дэрыват з суфіксам -юк ад антрапоніма *Трач* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Трач-юк*. ФП: *трач* ('чыннік прапрацэсу, што вызначае яго характар ці асобнія рысы', а таксама 'пасярэднік, камісіянер', 'распрарадчык работ у друкарні') - *Трач* (мянушка, потым прозвішча) - *Трач-юк*.

Хаймовіч (Фелікс Х.) - форма бацькаймення з фармантам -овіч ад антрапоніма *Хайм* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Хайм-овіч* -

Хаймовіч.

Хвойніцкі (А. Х.) - дэрыват з фармантам-цкі(скі) ад тапоніма *Хвойнікі* і семантыкай 'народзінец, жыхар названай мясціны, паселішча': *Хвойнікі*.

Худык (Андрэй Х.) - дэрыват з фармантам -ык ад антрапоніма *Худы* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Худ-ык*. ФП: *худы* (тонкі, хударлыкі чалавек) - *Худы* (мянушка, потым прозвішча) - *Худык*.

Цікоцкі (Міхайл Ц.) - дэрыват з фармантам -оцкі ад антрапоніма *Цік* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Цік-оцкі*. ФП: *цик* ('нервовы стан - перасмикненне мышыц' твару, галавы, плячэй'; 'дзікарослае дрэва', 'шчыльная тканіна') - *Цік* (мянушка, затым прозвішча) - *Цікоцкі*.

Цыганоўская (Зінаіда Ц.) - адтапанімічны дэрыват з фармантам -ская ад *Цыганоўка* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Цыганоў(-к)ская*. ФП: *цыган* - *цигановы* - *Цыганоўка* - *Цыганоўская*.

Цярохін (Уладзімір Ц.) - форма прыметніка з суфіксам -ін ад антрапоніма *Цяроха* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Цярох-іна*. ФП: *Цярэн-іч* (імя) - *Церах* - *Цяроха* - *Цярохін*.

Чарапіца (Валеры Ч.) - семантычны дэрыват ад апелятыва *чарапіца* 'дахавы матэрыял у выглядзе аблапеных гліняных або цементавых пласцінок або плітак з пазамі і асобнай такай пласцінкі'.

Чаргінец (Мікалай Ч.) - дэрыват з суфіксам -ец ад тапоніма *Чаргін* і семантыкай 'народзінец, жыхар названага паселішча': *Чаргін-ец*. ФП: *чарга* (парадак, паслядоўнасць у руху чаго-небудзь, месца ў ім, людзі яго, спіс асоб і інш.) - *Чарга* (мянушка, потым прозвішча) - *Чаргін* ('нашчадак асобы') - *Чаргіно* (насяленне) - *Чаргінец*. Або: *Чаргін* (прозвішча) - *Чаргін-ец* ('нашчадак Чаргіна').

Чырэц (Дзмітрі Ч.) - дэрыват з суфіксам -ец ад антрапоніма *Чыр* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Чыр-ец*. ФП: *чыр* ('тое, што і чырок' 'невялікая вадаплаўная птушка падсямейства качак') - *Чыр* (мянушка, затым прозвішча) - *Чырэц*.

Шабовіч (Яўген Ш.) - форма бацькаймення з фармантам -овіч ад антрапоніма *Шаб* і семантыкай 'нашчадак названай асобы': *Шаб-овіч*. ФП: *шабіць* ('жартаваць, весіліць') - *шаб* ('жартаваць, весіліць') - *Шаб* (мянушка, затым прозвішча) - *Шабовіч*.

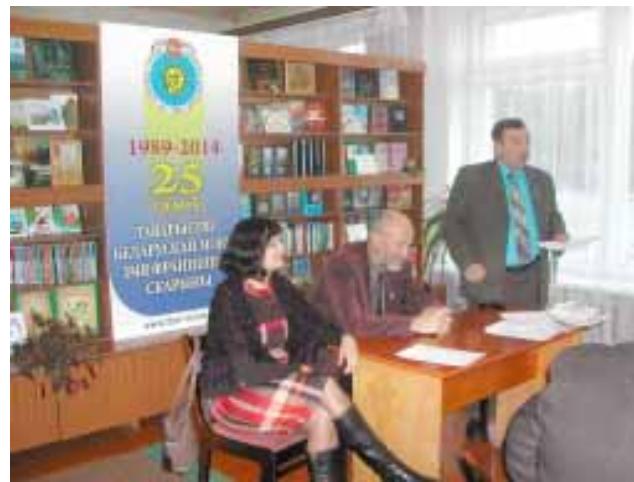
Лідскаму ТБМ - 25 гадоў

16 снежня 1989 года прайшла ўстаноўчая канферэнцыя Лідской гарадской арганізацыі ТБМ імя Ф. Скарыны, і пачалася дзейнасць ТБМ на Лідчыне. Арганізацыю ўзначаліў Міхась Мельнік. У 1996 годзе на базе Лідской гарадской арганізацыі была ўтворана Лідская арганізацыя ТБМ, якую ўзначаліў Лявон Анацка, і былі зарэгістраваны Ёдкаўская і Бердаўская суполкі. У 1997 годзе адноўлена дзейнасць Лідской гарадской арганізацыі на чале з Лілеяй Сазанавец. У 1998 годзе Лідскую гарадскую арганізацыю ўзначаліў Станіслаў Суднік. У пачатку 2000-х гадоў утворана Бярозаўская арганізацыя ТБМ. Узначаліў яе Сяргей Дычок. Унутры арганізацыі дзейнічала шматлікія першасныя арганізацыі і суполкі.

13 снежня 2014 года ў чытальнай зале Лідской бібліятэкі-філіяле № 3 на ўрачыстое паседжанне з нагоды 25-годдзя Лідскага ТБМ сабраліся дзве лідскія і Бярозаўскія рады ТБМ, а таксама ветэраны ТБМ і гості. Сярод гасцей - старшыня ТБМ Алег Трусаў, першы намеснік старшыні ТБМ Алена Анісім, святар Свята-Георгіеўскай праваслаўнай царквы айцец Уладзімір Камінскі, старшыня ўкраінскай суполкі ў Лідзе Аляксандар Літвіненка, пісьменнік Валер Санько, акцёр Лідскага народнага тэатра Алег Лазоўскі, які па ходу паседжання напісаў заяву на ўступленне ў ТБМ.

Усе лідскія арганізацыі ТБМ працујуць у адным ключы, і за 25 гадоў на іхнім рахунку шмат спраў. Справаўдчыны даклады адной Лідской гарадской арганізацыі займаюць па паўтары газетныя паслоны. Пра асноўныя справы і дасягненні гаварыў Станіслаў Суднік.

Міхась Мельнік распавёў пра раннія гады дзейнасці,

МЫ - НАЦЫЯ ВОЛІ

Па пылу слагодзязі,
на мухах і болю

Мы ўрэшце выходзім
да шасці і волі.

Мы - нацыя смелых
і Богу адданых,
Мы з рук анямелых
зрываем кайданы.

Над намі імкліва
грукоча Пагоня,
Мы нашую прышиласць
ствараем сяюння.

Мы - нацыя слаўных
прадзедаўскай славай,
На злыдняў нахабных
мы знайдзем управу.

Мы створым краіну
агульнага шчасця,
Навечна пакінуць
нас гора, напасці.

Не сцерпім мы болей
ніколі прымусу.
Мы - нацыя волі,
бо мы - беларусы.
8.07.93 г.

Сяржук Чарняк выканаў шэраг песен, словаў адной з іх (аўтар Станіслаў Суднік) па просьбе прысутных мы прапануем чытачам.

Паседжанне з нагоды 25 гадоў дзейнасці Лідскага ТБМ пацвердзіла, што лідскія арганізацыі ТБМ жывяў і дзейнічала, у іх дастаткова ідэй, планаў і, галоўнае, саюзнікаў у прасоўванні беларушчыны ў лідскіх грамадствах. Лідчыне не здалі беларускія мовы і здаваць не збіраюцца. Як бы ні было цяжка і складана, у дзейнасці лідскіх арганізацый пераважае апраўданы аптымізм.

Ніхто тут плакаць па мове не збіраеца. На мову, як і на лепшае жыццё, трэба працаць, працаць кожны дзень і кожны міг.

Яраслав Грынкевіч.

Не стала Пятра Макарэвіча

Жыў па-людску
і рабіў нямала,
Разгіваў,
як сонца, весялосць...
А мая персона выклікала
Найчасцей -
нядзялічнасць або злосць.

12 снежня пайшоў з жыцця сябар Лідской рады ТБМ імя Ф. Скарыны, паэт **Пятро Макарэвіч**. Памёр а 18-й гадзіне за шахматнай дышкай у шахматным клубе.

Нарадзіўся Пётр Макарэвіч 15 красавіка 1938 года, у вёсцы Шынкі Крупскага раёна, што на Меншчыне, на беразе рэчкі Можка. Яму ішоў чацвёрты гадок, як пачалася Вялікая Айчынная вайна, бацьку і дзвюх старэйших сясцёр вывезлі у Германію. На долю адной маці выпаў клопат пра астатніх пециярных дзяцей: двух хлапчукоў і траіх дзяўчынак. У сям'і ж ўсяго было сем чалавек.

Далей у Макарэвіча ўсё ішло так, як у большасці беларускіх хлопцаў: вучоба ў школе, служба ў армії, вучоба ў педагогічным інстытуце імя Горкага (бібліятэчны факультэт). Будучы студэнтам трэцяга курса ён звязаў сваё жыццё з прыгожай маладой дзяўчынай Янінай, ураджэнкай в. Дубчаны, што на Лідчыне. Праз два гады нарадзілася дачушка Юля, а яшчэ праз два, у 1966 г. - Дзіна.

У 1964 г. пасля закан-

чэння вучобы быў на-
кіраваны на пасаду за-
гадчыка Лідской раён-
най бібліятэкі, дзе пра-
цаўцаў калі год.

Затым пасада інструктара райкама КПБ, потым перайшоў на працу ў органы дзя-
ржаўнай бяспекі. Праз
пяць гадоў зваленяец-
ца, папярэдне адся-
дзўшы ў каталажцы. Пасля ўсяго гэтага ве-
льмі цяжка было знай-
сі працу.

У 1971 годзе
каля года адпрацаўваў
на Лакафарбе грузчи-
кам, а затым калі трыц-
цца гадоў аддаў працы карэ-
пандэнта на Лідскім рады ё і ў
рэдакцыі мясцовай газеты "Упе-
рад" (зараў "Лідская газета"). Працаўваў на міжраеннай вы-
ратавальнай станцыі, быў "ма-
ржом" і зядлым шахматыстам. На працыагу многіх гадоў быў
сябрам Лідской рады ТБМ.

Сябар Саюза беларус-
кіх пісьменнікаў. Аўтар кніг
пазіцій: "Злітак", "Расінкі беларус-
кіх слоў", "Птица свобо-
ды", шматлікіх публікаций у
розных выданнях.

Правесці Пятра Макарэвіча ў апошні шлях прыйшлі
сябры ТБМ і ўся літаратурная
грамада Лідзы.

Пахавалі паэта 14 сне-
жня на старых лідскіх могілках
на Гарадзенскай дарозе.

Вечная памяць.

ПАЖЫЩЁВЫ КОДЭКС

Не нашу ў кішэні дуло
З дзён зялёных да сівых:
Выпускаю слова куляй,
Нават горкае, услых.
Ставяць пасткі браканьеры
Мне, дзяябуть у пух і прах.
Ды пляваў я на кар'еру!
Вабіць толькі волі пах.
Рабалепнаму хай свеціц
Бляск уладны медаля.
Дараражэ за ўсё на свеце -
Годнасць людская мая.
Для людзей маёй пароды
Пернік горшы за бізун.
І за лёс свой непагодны
Не пускаю я слязу.
Прад начальствам я ніколі
У жыцці не шапкаваў.
Раб касы, сякеры, поля -
Па-кавальску верш каваў.
Пятро Макарэвіч.

Беражы лес

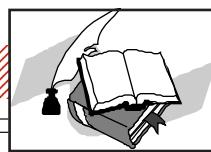
- ЧЫТАЙ КНІГІ НА KAMUNIKAT.ORG

* 17 000 КНІГАў, ГАЗЕТАЎ і ЧАСОПІСАЎ • РАЗМОВЫ ПРА КУЛЬТУРУ

* ЛІТАРАТУРНАЯ РАДЫЕПЕРАДАЧА • НАВІНКІ ВЫДАВЕЦКАГА РЫНКУ

[kamunikat.org](http://KAMUNIKAT.ORG)
Беларускай Інтэрнэт-Бібліятака

15 гадоў сайту "Павет"

Наш ка-
рэспандэнт па-
размайліў з ства-
ральнікам і адмі-
ністаратам
сайта "Павет"
Леанідам Лайэр-
шам.

Пры кан-
цы восені таго да-
лёкага 1999 г.
стваральнік сайта,
не надта задумва-
ючыся пра буду-
чыню праекта,
вывучаў і экспе-
рыментаваў з кам-
пьютарнай мовай,
на якой ствараючы сайты -
мовай разметкі HTML. У той
час нават у інтэрнэце не было
добраў падручнікаў для канст-
руктараў сайту і будучаму ад-
міністратару "Павета" даводзі-
лася шмат чытаць на англійскай
мове інструкцый па HTML.
Таму, калі першы, маленьki
сайт з пяці старонак, цалкам на-
пісаным рукамі, без выкары-
стання якіх небудзе програм-
рэдактараў, запрацуваў, ра-
дасць яго была бязмежнай. Ад-
разу на адным з амерыканскіх
сэрвераў быў знайдзены бяс-
платны хостынг. Да таго часу
адміністратор сайта ўжо меў
вялікае замілаванне да бела-
рускай гісторыі і таму адразу
загрузіў у інтэрнэт некалькі
артыкулаў з "Лідскага летапі-
сца". Такім чынам новы сайт
стаў гістарычным сайтом і з
першых дзён сваёго існавання
атрымаў назыву "Павет". Да 20
снежня 1999 г. "Павет" ужо быў
прайдэксованы пошука-
вымі сэрвісамі і меў першых
наведальнікаў. Хутка на сайце
з'явіўся лічыльнік першай бела-
рускай рэйтынгавай сістэмы
Акавіта і дасюль "Павет" мае
на гэтым вядомым сэрвісе рэгі-
страцыйны нумар 138. У пер-
шыя месяцы цікава было адсоч-

ваць як прыходзіла 5 - 10 навед-
альнікаў у дзень, улічваючы
малалікасць карыстальнікаў
інтэрнэту ў тых часах, такая ко-
лькасць наведальнікаў нават
абнадзеявалася. Прыкладна праз
год ужо сайт стала наведавала
30 - 50 чалавек у дзень, што
дазваляла рэсурсу нармалёва
выглядаць сярод іншых бела-
рускіх культурніцкіх сайтуў у
рэйтингах Акавіты (калі не па-
мыляюся, некалькі сотняў на-
ведальнікаў у дзень у тых
часы мелі толькі "крутыя"
сайты).

- 15 гадоў для сайта
гэта вельмі многа. Гэта цэлая
эпоха. Павінны быць значныя
вынікі, ці так гэта?

- У снежні 2014 г. унут-
раная статыстыка "AWStats"
сэрвера, дзе размешчаны "Павет",
паказвае, што на сайце
бываючы калі 3 500 унікаль-
ных наведальнікаў кожны
дзень, што для некамерцыйнага
беларускага праекта нядрэнна.

Зараў Павет гэта ў ас-
ноўным бібліятэка, якая змя-
шчае вялікую колькасць тэк-
сту па беларускай гісторыі,
культуры, філософії, этнаграфії і інш. На сайце маюць свае
старонкі лепшыя беларускія

навукоўцы.
Наяўнасць вялікай кол-
ькасці тэксту, якія рэпрэзен-
туюць беларускі пункт глед-
жання на нашу гісторыю і куль-
туру з'яўляецца найнеабход-
нейшай справай. У нас час абса-
лютна дзеянічае прынцып: "Ка-
лі цябе няма ў інтэрнэце - цябе
няма нідзе". Мае вялікае зна-
чэнне, што студэнты, школьні-
кі, ці проста нейкія зацікаўле-
ныя людзі, можа нават не за-
думваючыся над сэнсавым
зместам інфармацыі для сваіх
рэфератаў ці нейкіх іншых пра-
ектаў, заўжды без проблем мо-
гуть знайсці тэкст, які адлюстро-
ўвае беларускі погляд і вы-
карыстаць яго ў сваёй працы.
Тое ж датычыць і інфармацыі
якая выкарыстоўваецца ў блогах
ці на розных форумах. Та-
кія сайты як "Павет" рэзультат
беларусізуючай інфармацыйнае
асяроддзе.

Змяніўшы некалькі ад-
расоў, Павет з 2006 г. стала
знаходзіцца па адрасе: <http://pawet.net>.

Хацелася б спадзявацца,
што сайт будзе развівацица і
радаваць сваіх наведальнікаў.

Гутарыў
Яраслаў Грынкевіч.

"Белсату" споўнілася 7 гадоў!

Адзіны беларускамоўны і адзіны незалежны тэлеканал. "Белсат" адзначаў свае сёмыя народзіны. Беларуское Радыё Рацыя пагутарыла з Аляксеем Дзікавіцкім, кіраўніком рэдакцыі інфармацыйных праграм:

РР: Спадар Аляксей,
"Белсату" спаўняеца 7 гадоў,
ужо многія людзі забыліся, як
узнік беларускі незалежны тэ-
леканал?

Аляксей Дзікавіцкі:
Ідэя, прапанова стварэння
незалежнага тэлевізійнага ка-
нала для Беларусі з'яўлялася
даволі даўно (ідэя належыць
Сяргею Кручкову з ТБМ,
рэд.). Адзінае, што не было
людзей, якія маглі бы да гэтага
давесці, не было таксама ах-
вотных фінансаваць гэта. Гадоў
дзеяніца тому нашая дырэк-
тарка Агнешка Рымашэўская-
Гузы працавала карэспандэнт-
там у Беларусі, але яе дэпарта-
валі. Тады яна вырашила, што
паколькі ёй не даюць працаўні-
кам, заніца стварэннем такога
канала. Запрасіла некалькі чалавек,
і гэта ўдалося зрабіць. Міністэрства замежных спраў
Польшчы падпісала мемарандум
з польскім тэлебачаннем, і такім
чынам пачалася падрыхтоўка.
10 снежня 2007 года мы выйшлі ў эфір.

РР: Чым цяпер з'яўляе-
ца тэлеканал "Белсат" для
Беларусі?

Аляксей Дзікавіцкі:
Нам, як тым, хто робіць "Бел-
сат", хацелася б, каб гэты тэле-
канал быў кропніцай незалеж-
най і праудзівой інфармацыі.
Але "Белсат" - гэта не толькі
інфармацыя. "Белсат" - гэта
агулінатэматычны канал, таму,
мы спадзяёмся, што вакол

"Белсату" за гэтыя гады ства-
рылася цэлая група творчых
людзей, якія робяць дакумен-
тальнае кіно ці яшчэ нейкім
чынам заніць ў нас. Тыя лю-
дзі, каторых не пускаюць, като-
рым не даюць слова ў афіцый-
ным тэлебачанні беларускім.

Я спадзяюся, што
"Белсат" паказае, што ёсьць¹
іншая Беларусь, не толькі такая,
якую паказваеца па афіцыйных
каналах.

РР: Наколькі тэлека-
нал ахоплівае Беларусь, як
шмат людзей глядзіць яго?

Аляксей Дзікавіцкі:
Белсат ахоплівае не толькі
Беларусь, але яшчэ і тэрыто-
рию ад Партугаліі да Урала.
Гэта спадарожнікавы канал.
Цяпер нас можна глядзець у
інтэрнэце, так што ў прынцыпе,
наш канал можна глядзець кожны,
хто мае передусім спадарожнікаву
антэну, а таксама той, хто мае добры
інтэрнэт. Паводле наших даследаванняў
глядзіць "Белсат" прыкладна ад
300 тысяч да паўмільёна чалавек.

РР: Сёлета пралунала
ідэя стварыць расейскамоўную
версію тэлеканала, каб вя-
щаць на Расею і супрацьстаяць
расейскай пропагандзе. Ці са-
правуды збираючы работца ней-
кія дзеяніні ў гэтым кірунку?

Аляксей Дзікавіцкі:
Гэта трэба пыгнацца тых, хто
займаецца такімі праектамі.
Мы лічым, што супрацьстаяць
прапагандзе, вядома, патрэбна, але
не коштам іншых.

Справа ў тым, што, ба-
чыце, Расея, калі займаецца
сваёй пропагандай, успрымае
Беларусь, Украіну або Казах-
стан як свае колішнія тэрыто-
ры. І Расея звяртаецца да жы-

хароў краін колішніх савецкіх
рэспублік дакладна так, як бы
гэта і надалей быў Савецкі Са-
юз, і гэта быў васальны тэ-
рыторыя Расеі. Калі на Захадзе
таксама прымушы такую стратэгію,
што будуць перадаваць для ўсіх народоў, якія вакол
Расеі, па-расейску, гэта будзе
азначаць, што Захад гэтаксама
трактуе гэтыя краіны, Бела-
русь, Украіну ці Малдову. Гэ-
тага нельга дапусціць, таму што
кожная краіна мае сваю специ-
фіку. Я не ўяўляю, якія вакол
службы інфармаціі, каб быў
адзін матрыял дапусцім пра
падзеі ў Берасці, а другі - пра
падзеі ў Владзівастоку ці дзе-
небудзь у Астане. Гэта будзе
проста нейкая мяшанка.

РР: Скажыце, як бела-
руская моладзь можа супра-
цоўнічаць з Вамі, як можна
трапіць на Ваш канал?

Аляксей Дзікавіцкі:
Усе дадзеныя нашага канала
ёсць на старонцы, пішице, мы
заўсёды ахвоча даем магчы-
масць пастажыравацца, альбо
нават працаўнік пазней тым,
хто нарадаецца да гэтага. Мы не
вымагаем адукацый тэлевядо-
ўцы ці яшчэ нейкай іншай аду-
кацыі, звязанай з тэлебачаннем.
Галоўнае, натуральна, добра
размаўляць па-беларуску, важна
таксама не баяцца таго, што ты
робіш, і прытымлівацца
нашых агульных дэмакратыч-
ных каштоўнасцяў, звязаных са
свабодай слова.

У гонар дня народзінаў
"Белсата" ў пятніцу 12 снежня
беларускія гурты "Акутэ" і
"Босае Сонца" далі святочны
канцэрт у варшаўскім клубе
"Jerozolima".

Адам Завальня,
Беларуское Радыё Рацыя

ДАІ запрашае прышпіліцца па-беларуску

Дзярж-
аўтаінспектцыя з
20 па 27 лістапада
правляла прафілактыч-
ную рэспубліканскую акцыю
"Зрабі паездку бяспечнай!".
Яна паказала на-
колькі тая пра-
блема актуаль-
ная. За тыдзень
супрацоўнікамі
інспектцыі было
зарэгістравана
356 выпадкаў іг-
наравання кі-
роўцамі пасажыр-
бяспекі і 146 з
боку пасажыраў.
Па выніках
ДАІ Гарадзен-
скай вобласці
было вырашана
реалізація комплек-
снага мерапры-
емстваў па кант-
ролі за выканан-
не кіроўцамі і пасажырамі аўта-
транспарту патрабаванняў аб
выкарыстанні пад час руху па-
сажырскіх аўтобусаў. Аперация "При-
шпіліцца" распачалася 8 снежня

Беларусы,
будзьце прыкладам
для гасцей -
прышпіліцца!
Дзякую за паразуменне!

Тата!
Паслухай мяне!
Прышпіліцся!

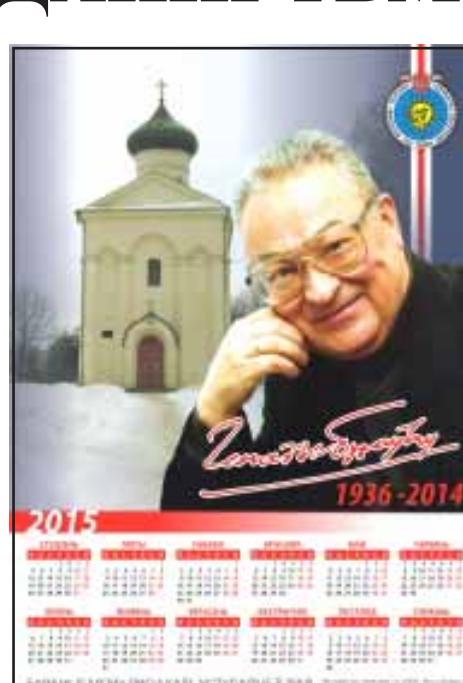
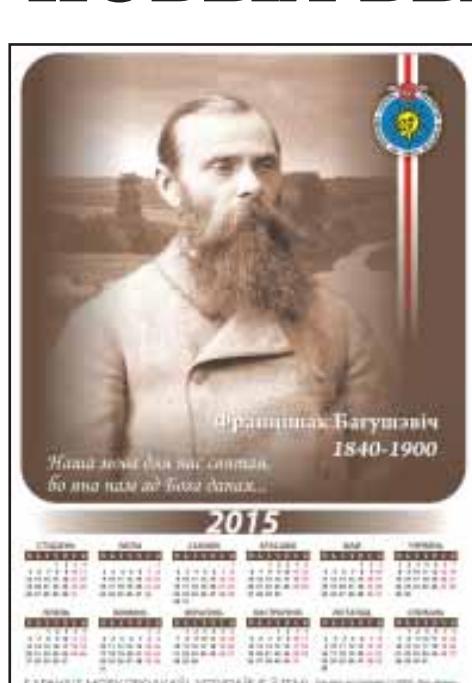

і закончыцца 18-га. Да яе
правядзення быў выраблены
4 віды новых пано, якія пака-
заны ніжэй. І ўсе яны на бела-
рускай мове. Кожны кіроўца

дзяліцца аўтобусамі, пабачы-
шы іх, не застанеца абыякавым. На іх па-
беларуску сказана, як ні на
якой мове, шчыра і пранікнёна.

Язэп ПАЛУБЯТКА.

НОВЫЯ ВЫДАННІ ТБМ

Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны выдала два віды календароў на 2015 год. Календары выдадзены двух фарматоў: А-3 і А-4. Першы каліндар выдадзены да 175 ўгодкаў з дні нараджэння Францішка Багушэвіча, іздзолага беларускай нацыі, другі дзёнкаў дні памяці Генадзя Бураўкіна, другога старшыні ТБМ.
Дызайн Ігара Марачкіна.

Наші кар.

Да выходу новай кнігі Аллега Труса
"Кароткая гісторыя архітэктуры Беларусі"

Эпоха БССР (1921-1991 гг.)

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

У 1933-1937-м гадах архітэкторы А. Война і У. Вараксін пабудавалі ў Менску Палац піянеру і школьнікаў, прычым у СССР гэта быў адзін з першых будынкаў такога прызначэння. Фасады апрацаўваны пад шэры граніт, мелі пілястры. Галоўны ўваход выдзелены шасціканонным порцікам. Агульны вестыбюль аб'ядноўвае відовішчную і гурткова-клубную групы памяшканняў. Каля Палаца пасадзілі сад. Разбураны ў вайну будынак аднавілі ў змененым выглядзе (1947-1950 гг.), на базе відовішчнай групы ўзік Рэспубліканскі тэатр юнага гледача. У 1962 г. прыбудавалі дадатковы корпус. У комплексе будынкаў шырока выкарыстаны элементы выяўленчага мастацтва.

У 1939 г. пачалі будаваць будынак ЦК КПБ (зараз адміністрацыя Прэзідэнта Беларусі). Шасціпавярховы аб'ём, паставлены на масіўны гранітны цокаль. Фасады па ўсім параметры апрацаўваны прафіляванымі лапаткамі і маюць ўперсе магутны атык. Аб'ёма-прасторовая кампазіцыя адпавядае планіровачнай структуры і канструкцыйнай аснове будынка. Падчас будаўніцтва ўпершыню ў БССР былі выкарыстаны зборныя жалезабетонавыя пліты для перакрыццяў. Таксама тут упершыню працаўвалі вежавыя краны. Але завяршыць будоўлю перашкодзіла вайна і будаўніцтва скончылі ў 1947 г. У 1976 г. з паўднёвага захаду прыбудавалі правае крыло.

З іншых значных даваенных помнікаў, архітэктура якіх захавалася, трэба адзначыць гасцініцу "Беларусь" (1934-1938 гг.), гідраметэара-лагічную абсерваторыю (1934 г.), фабрику-кухню (1934 г.) і Дом друку (1931 г.) у Менску, а таксама гасцініцу "Дняпроўская" (1938-1940 гг.) і кінатэатр "Чырвона зорка" (1930-1931 гг.) у Магілёве.

Усе паставленыя будынкі ў БССР будуюцца ў стылі "сталінскага ампіру", які канчатковая склаўся як савецкі архітэктурны стыль пасля 1945 г.

У архітэктурнай практыцы 1945-1950 гг. выкарыстоўваўся ўесь комплекс прыёмаў еўрапейскай архітэктуры: ад антычнасці да неакласіцызму. Асноўным мастацкім сродкам была стылізацыя рэнейшых формаў з мягтай перанесці іх у прастору новага "сцяялістычнага" горада. Найбольш папулярным было цытаванне класіцызму, дзе існаваў прыярытэт дзяржаўных інтарэсаў над прыватнымі. Шматэлементныя сюжэтныя рэльефы ствараліся на франтонах будынкаў. Элементамі іх з'яўляліся выявы сцягоў, глобуса і калосса, а таксама раслінныя

элементы: лісце аканта, лаўровы і дубовыя галінкі. З савецкай сімволікі варта адзначыць выявы пяціканцовай зоркі, якая часта знаходзіцца ў цэнтры лаўровага ці дубовага вянка, або як частка кампазіцыі з перакрыжаваных снапоў калоссаў. Таксама часта сустракаецца кампазіцыя спалучэнне сярпа і молата. Іх выявы ўжываліся ў складзе герба БССР, у картушы, або цалкам асноўна - на круглай плакетцы з гладкім фонам. Папулярныя былі і рэльефныя адпостраванні цыркуля, лагарыфмічных лінеек, мікраскопаў, молатаў як сімвалу навукова-тэхнічнага працэсу.

У 1949 г. да Сувеснага кангрэсу міру мастак Пабла Пікаса стварыў знакамітую выяву голуба - "птушкі міру". Гэты сімвал адразу з'яўляўся на фасадах некаторых менскіх дамоў.

Сярод раслінных сюжэтаў варта адзначыць матывы калоссаў, пшаніцы ці жыта (сімвала ўрадлівасці), галін дуба і лаўру (сімвала ўрачыстасці), вянкі з дубу, лаўру, алівы альбо іншых раслін, рэльефныя выявы гірляндаў, а таксама матыў рога дастатку.

Існавалі таксама кампазіцыі з матывой кветкі са слупчых паясоў і чарцёжных прыклад. З беларускага народнага арнаменту браўлі найбольш харacterныя мастацкія элементы: ромбы, зоркі, прастакутнікі, лукаткі (зігзагі), спалучаныя ў розных камбінацыях. Адным з самых распаўсюджаных матыў архітэктурна-дэкаратыўнай пластикі становіцца стылізаваны ўзоры слуцкіх паясоў (асабліва матыў турецкага гвардзія).

Характэрны прыклад мы бачым у дэкоры будынка па вуліцы Свярдлова, дом 24 у Менску. Кветкавы матыў размешчаны ў круглай разетцы, па баках ён дапаўняеца дэкаратыўнай драпіроўкай - імітацыяй самога пояса.

Прыярытэтнае месца ў гарадах адуўдзілася адміністрацыйным і грамадскім установам.

У Менску ў 1947 г. была завершана пабудова будынка сённяшняга КДБ з галоўным уваходам, які вылучаецца чатырохкалонным карынфскім порцікам. Збоку да яго дапасавалі корпус МУС, аздоблены капітэлямі інічнага ордэра - дарэчы, адзіны даваены будынак, які ацалеў на быўшай Савецкай вуліцы. У 1948-1954 гг. пабудавалі дзяржаўныя банкі БССР з імітацыяй карынфскай аркады над уваходам.

Архітэктурнасцю архітэктурнага рашэння вылучаецца Галоўпаштamt (1948-1953 гг. архітэктар У. Кароль). Яго парадны фасад аздоблены карынфскім ордэром і высокім атыкам з круглымі вокнамі. Аператыўная залы различаны ў прыбудаванай з тыльнага боку

куратондзе з купалам (дыяметр 30 м).

У траўні 1962 г. будынак галоўнага паштамта ўпрыгожылы незвычайнім па тых часах гадзіннікам. Ён паказваў не толькі менскі, але і час у 50 гарадах планеты. Гадзіннік быў з боем і музыкай. Біё ён кожныя 15 хвілін, а мелодыю "Radzima maya daрагая" выконваў раз за гадзіну. Гадзіннік замоўкі пачатку 1970-х, калі выйшаў указ забараніць у гарадах лішнія гукі. Да летніх алімпійскіх гульняў 1980 г. гадзіннік абнавілі, заменілі цыферблат, зрабілі надпісы гадзінніка на беларускай мове, а іх колькасць зменшилася да 35.

Варта таксама адзначыць будынак аблівіканкама ў Палацку (1949-1954 гг.) з двухраднай кампазіцыяй перад уваходам і будынак аблівіканкама КПБ у Маладзечне (1953-1957 гг.), цэнтральны рyzalit якога аздобіў васьміканонны порцік. У 1947 г. скончана будаўніцтва Слуцкага дома культуры з зачытам для гледачоў на 300 месцаў. Гэта двухпавярховы мураваны будынак з галоўным фасадам, які вырашаны ў выглядзе неглыбокай галерэі з каланадай, што падтрымлівае аб'ём другога паверху. Цэнтральны ўваход выдзелены аркай.

Пасля вайны значная ўвага была звернута на развіццё тэатраў і музеяў. З Гародні ў Менск быў перавезены Рускі драматычны тэатр, якому аддалі будынак быўшай харальнай сінагогі, дзе потым быў ўзведзены тэатр. Да былога культавага будынка ў 1952 г. прыбудавалі парадны фасад з калонамі ў неакласічным стылі. У 1956 г. у Гомелі пабудавалі Драматычны тэатр, а ў Віцебску (1958 г.) новы корпус тэатра імя Я. Коласа.

Новыя дамы культуры з'яўліліся ў Віцебску і Гародні. У 1954 г. у Менску паводле праекта, запазычанага з ПетраЗаводска, пабудавалі Палац культуры Белсаўфрофа.

Галоўны фасад архітэставаны на Кастрычніцкую плошчу. Прамавугольны ў плане будынак мае строга сіметрычны аб'ём, абралмёны па перыметры калонамі і паўкалонамі карынфскага ордэра. Галоўны фасад вырашаны ў выглядзе дзесяцікалоннага порціка, увенчанага франтонам са скульптурнымі групамі. Знутры порцік упрыгожаны кесонным скляпеннем з яркай расфарбоўкай. Аналагічна вырашаны і тыльны фасад. Над складаным карнізам бакавых фасадаў па трох франтонах, упрыгожаны пінаклямі.

Разнастайныя дэкаратыўныя элементы класічнай спадчыны выкарыстаны ў інтэр'ерах: залы для гледачоў на 780 месцаў, фое, холы, танцальных і лекцыйных залах, у памяшканнях для работы гурткоў. Будынак здалёк нагадвае антычны храм.

У 1957 г. будуецца бу-

данык Мастацкага музея (архітэктар М. Бакланав) з каланадай і тэматычнымі скульптурамі, у нішах на галоўным фасадзе і вялікім замкнёным купалам над будынкам.

Цікавы лёс паставяенага дома Я. Коласа, які зараз з'яўляецца яго мемарыяльным музеем. На тэрыторыі Акадэміі гарадзкаў (цяпер квартал Менска, сумежны з праспектам Незалежнасці, вуліцамі Акадэмічнай і Сурганава) Якуб Колас паставіўся пасля вяртання з эвакуацыі ў траўні 1945 г. У спаленым горадзе цяжка было знайсці добрае жыліцтво, таму домік, прывезены з прыгараднай вёскі ў час вайны для патрэбай немецкага шпіталі і паставіўлены ў двары Акадэміі навук, стаў на той час адзінамімагчымым рашэннем жыллёвага пытання пісьменніка. Гэта быў драўляны домік памерам прыкладна 5x9 м, ён меў трох невялікіх пакойчыкі і зусім маленьку кухню - 2x2 м. Водазабеспечэння ў доме не было.

Паступова пачалі адживаваць на новым месцы. У канцы 1944 г. вакол сядзібы зрабілі агароджу - час быў неспакойны. На працягу 1945-1946 гг. пабудавалі пуню, гараж, склеп і лазню.

Улетку 1946 г. дом песьняра наведаў першы сакратар ЦК КПБ і старшыня СМ БССР Панцеляймон Панамарэнка. Ён быў шчыра здзіўлены большым сціплым побытом сям'і пісьменніка і, палічыўшы дом нятульным і непрыгодным для жылля і працы народнага пісьменніка, прапанаваў Коласу пабудаваць вялікі, прасторны катэдж. Колас падзякаў яму за клопат, але адмовіўся ад пранавы. Каля двух мільёнаў жыхароў рэспублікі жылі тады ў зямлянках, і народны пісьменнік лічыў немагчымым для сябе ў той час жыць у раскошы.

Замест пабудовы новага будынка сям'я вырашыла абысціся частковай рэканструкцыяй старога. І ўжо ў 1947 г. быў зроблены двухпавярховы цаглянай прыбудова, фактычна яшчэ адзін невялікі дом, дзе размісцілі кухню, туалетны пакой, маленькі пакойчык для хатніх работніцы на першым паверсе, а таксама кабінет і спальню пісьменніка на другім. У такіх умовах Колас з сям'ёй (сам, два сыны, няве-

стка) жыў на працягу пяці гадоў да 1952 г. І толькі ўлетку 1952 г., да 70-гадовага юбілею паэта, быў пабудаваны вялікі прасторны дом на падмурку старога (аўтар праекта - архітэктар Георгій Заборскі).

У катэджы на першым паверсе размісцілі спальні, пакой сыноў Коласа, гасцёўня, сталовая, веранды і кухня, а на другім - кабінеты сыноў Данілы і Міхася Мішкевічаў, кабінет і спальні Коласа, вялікая гасцёўня - усяго 319 метраў квадратных жылой плошчы. У тым прыгожым і вялікім асабняку, адпаведным яго статусу, Колас праўжыў амаль чатыры гады - з верасня 1952 па 13 жніўня 1956 г., калі паэт памёр у сваім дому, у кабінцы за рабочым столам.

Побач з цяперашнім музеім комплексам размісціўся дом, у якім сёння жывуць нашчадкі вялікага пісьменніка. Дом знакамітага пісьменніка абступае мемарыяльны сад.

Значныя змены адбыліся ў гісторычнай частцы Менска, што склалася ў XIX ст. на берагах р. Свіслач. Тут у 1805 г. губернатор Менска З. Карнечеў заснаваў першы гарадскі парк, які спачатку называлі губернаторскім садам.

Парк з'яўляўся першым грамадскім месцам адпачынку ў Беларусі.

Гэта быў вялікі парк з кветнікамі, алеямі і штучнымі каналамі. Яго плошча складала каля 18 га. Уздоўж яго малаўнічых алей стаялі лаўкі, на якіх можна было спакойна прысцесці адпачынку ў цені дрэў. А на адным з паркавых слупоў быў высечана на латыні: "Post laborem requies" ("Пасля работы - адпачынак").

Пасля вайны парк аднавілі па праекце І. Рудэнка. З 1952 г. функцыянуваў як парк культуры і адпачынку, у 1960 г., калі тут з'явіўся дзіцячы атракцыён, ператвораны ў дзіцячы парк.

Сёння мала хто памятае, што да вайны алея, уздоўж якой размешчаны планетарый, кола аглы і адміністрацыя парку, была звычайнай гарадской вуліцай. У гады Другой светскай вайны ў забудова была разбурана, так што ў зямлянках, і народны пісьменнік лічыў немагчымым для сябе ў той час жыць у раскошы.

Замест пабудовы новага будынка сям'я вырашыла абысціся частковай рэканструкцыяй старога. І ўжо ў 1947 г. быў зроблены двухпавярховы цаглянай прыбудова, фактычна яшчэ адзін невялікі дом, дзе размісцілі кухню, туалетны пакой, маленькі пакойчык для хатніх работніцы на першым паверсе, а таксама кабінет і спальню пісьменніка на другім. У такіх умовах Колас з сям'ёй (сам, два сыны, няве-

стка) жыў на працягу пяці гадоў да 1952 г. І толькі ўлетку 1952 г., да 70-гадовага юбілею паэта, быў пабудаваны вялікі прасторны дом на падмурку старога (аўтар праекта - архітэктар Георгій Заборскі).

Асобна варта згадаць парадны ўваход у

Новых знаходак табе, паэт!

Прыемна было дніамі атрымаш з Гародні ў падарунак ад удзячнага Івана Фёдаравіча Будніка - гісторыка, краязнаўца, даследчыка беларускай гісторыі, педагога, правадзеялага і актыўнага сібра ТБМ імя Францішка Скарыны паэтычны зборнік "Знойдзенае ў дарозе" (Гародня, "ЮрСадрук", 2014). У дарчым надпісе вершы паэта пазначаны як "Тварэнні сэрца і розуму і што яму падарылі іх бяссанонные ночы і светлыя ранкі". І. Буднік сваімі наувакова-даследчымі і папулярызатарскімі публікацыямі добра вядомы чытаячам "Гродзенскай прауды", "Народнай волі", "Нащага слова", калектуных зборніку "Філалагічнае краязнаўства Гродзеншчыны", "Галасы" і інш. Ён з'яўляецца таксама аўтарам арыгінальных кніг пра пастаўстанне 1863 г. на Гарадзеншчыне, пра Я. Карскага і інш., а вось маем і яго паэтычны зборнік.

Адразу адзначым, што пазэя І. Будніка - традыцыйна-класічна беларусацэнтрычная, грамадзянска-патрыйная і цінатліва-эстэтычная. Падкрэслім, у адрозненіе ад спеваў многіх сучасных "пейнікаў на плоце", што спавядаюць пераважна сексуальную разбэшчанасць, амаль у кожным вершы зборніка нашага паэта прысутнічае лад і біяграфія беларускай паэтычнай душы. Асабліва гэта бацьчыца прац прысычэнні паэта пэўным падзеям і асобамі - майстрамі слова, музыкамі і інш. ("Гародня - на векі вякоў...", "Балада аб бітве пад Кадышом", "Монтэ-Касіна" (санет), "Над Беларуссю noch глухая", "Абаронцам краю", "Міхасёвы песьні" (М. Васільку), "Юрку Голубу", "Дудару Яўгену Петрашевічу", "Гарт" (Івану Сухоцкаму) і інш. Як прафесійны гісторык і краязнавец І. Буднік рэтраспектыўна насычае свае тэксты смыгой нашых быльых стагоддзяў, мілай нашай мінуўшчынай, асабліва старасветчынай і адначасова балочымі нагадваниямі пра драматычныя, а то і трагічныя падзеі ў іх ("Роздум

Іван Буднік

ЗНОЙДЗЕНАЕ

ДАРОЗЕ

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.Пасведчанне аб реєстрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрес рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрес для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

у архіве", цыкл "Енісейская казка" і інш.). Трэвожна на душы ў паэта і ад сённяшняга фактычнага статусу беларускай мовы ў Беларусі. ("Правамова пра мову" (вяночок санетаў), "Святочная мова". "Цыхун збіраў скарбы народнае мовы" і інш. прывабна выглядае ў "Знойдзеным у дарозе" родны беларускі пейзаж ("Цішыня", "Бабруйск", "Камяница" і інш.).

Заслугоўваюць увагі і байкі паэта. Іх тут - шэсць Асабліва сярод іх выпушчанца "Ружа і мяцьвед" сваім заклікам да дзесяннія ў імя Святла і Прыгажосці.

А цяпер колькі цытат з паэтычных тэкстаў І. Будніка:

Ад Белае вежы
І да Магадана
Ў жорны Гулага
Краіна аддана.

Каб роўным абрусам
Тут клаліся шапалы,
Братоў-беларусаў
Паегла нямала.

("Нарыльская
чыгунка")

За імі, як помнікі,
шахты паўсталі,
Заводы і лес каміноў.

Прастектам і плошчам
жыцьцё даравалі,
Саміх жа ГУЛАГ праглянуў.
("Нарыльск")

Я на вуліцах пыльных прайду,
на дашчатах
райяль - тратуары,
У хаціну Свярдлова зайду,
Каб начуць тут ягонія мары:

У камуну чым вымасціць шлях,
Кіраваць
як знямелым народам,
Па зламаных мужыцкіх касіях
Бальшавіцкую несці свободу.
("У Туруханску")

Монтэ-Касіна,
ах, Мантэ-Касіна...
Міма ізбে праз святыя муры
Шлях пралягай
беларускага сына

У край, дзе чакаў яго
бацька стары. ("Монтэ-Касіна")

Хоць розны невук, як груган,
Яе дзяўбё і абраражает.
Яна ідзе, як краван,
І злонесны брэх не заўважае.
("Правамова пра мову")

Пытанне гучыць безумоўна,
Як грому нябеснага ўдар:
Чаму не паўстаў гаспадар
Дакуль яму быць
памяркоўным?
("Ружа і мяцьвед")

Цытаваць можна і болей, але чытач для сябе гэта зробіць сам, і пры тым, магчыма, лепши.

А вось верш "Беларуская казка" А. Рыбака" варта прывесці цалкам. Тым больш, што ў Пісменніку беларускага ма жору:

Беларуская казка
А. Рыбака

Беларусь незабыўна казкай
Пасялілася ў сэцыі тваім,
Расцвіла ў ім вясноваю краскай
У белапенным адзенні сваім.

Паланіла всясельным уборам
Сваіх майскіх вініёвых садоў,
Хлебным пахам
жытнёвага мора,
Мілагунаю мовай дзядоў.

Ён табой, Беларусь,
стаў багаты
І ў салодкі патрапіў палон,
Бо твае прыгажуні -
дзяд'чаты

Яго сэрца парушылі сон.

Не спяшаецца збегчы
з палону,
Бо жыве тут гасцінны народ.
Тут крыніца напахнення
і плёну,

Тут пачаўся яго радавод.

Дарэчы, кожны верш кожным сваім радком і кожнай строфой ад назвы і ад першага і да апошняга гука настолькі ўнутрана спяны, свядомы сэнсавым зместам, што ён, фігурульна какучы, - нераз'ёмны нават для цытавання. Ды яшчэ калі, як пазы, там свежыя змястоўныя рыфмы сустракаюцца (высылкі-высылкі і інш.)!

"Знойдзенае ў дарозе", да ўсяго, арыгінальна праілюстравана, што натхнене паэта не збочваць са сваёй, абраней ягноным лёсам, дарогі і радаваць сваіх прыхильнікі новымі творчымі здабыткамі!

Яўген Гучок.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок,
Марыя Баравік, Вінцук Вячорка, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Уладзімір Содаль, Станіслав Суднік, Павел Сцяцко,
Алег Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbm-mova.by/>

Не выкрасліў

Хацелася раскрытыкаўцаў кніжку "Мільянерка" Алеся Стадуба. Не атрымалаўся! Сам я, прызнацца, малады крытык. Усё не па мне. Да ўсяго чапляюся. Крытык ёсць крытык. Кастрюбаваты хартар. Нічога не скажаш. Але ж да Стадубавых апавяданняў не прычапіўся. Падкупіла яго прастата і шчырасць. У кнігі 30 твораў. Намерыўся выкрасліць "Званок". Да 29 здрадная лічба. Хаця і 30 мае свае юансы. Успамінаецца Юда, які здрадзіў і выдаў Хрыста за 30 срэбраных.

Частку ўважліва прачытаў вечарам, апошнюю частку наступным ранкам. Лагодна да кніжкі стрымала мяне, прызнацца, не ведаю аўтара, яго ўзорст, хаця для мяне гэта не мае ніякага значэння. Мне здаецца, што ён таленавіты. Аўтам сведчыць зборнік вершаў "Скрыжал", дзе на апошній старонцы вокладкі пералічана створана за сціплы час пісменнікам. Усім зразумела: з парожняга нічога не насыплемеш. Напісаць столькі - варта мець фантазію. Тым больш, што ў Менску нічога дрэннага і не вартага добрата слова не выдаюць. Канешне, пройдзе час і аўтар кніжкі нешта скарочыць. Нешта выкіне, нешта дапі-

не паднялася што-небудзь раскрытыкаўцаў. У кожным творы свая думка, свая завязка, свая кульмінацыя і свая развязка. Другую частку прачытаў без перадыху. Узяць хация б "Сераднякоў". Пашкадуеш тых, каго не друкуюць менскія тоўстыя часопісы. Можа дасланае не цягне на добрае. Серадняк ёсць ж зацце бліжэй да акольнага народу. Па іх творах ставяць спектаклі, на іх лірычныя вершы кампазітары ствараюць музыку. Песні выконваюцца на канцэртах, на аглядах маастацкай самадзейнасці Прызнаеца, серадняк ёсць ж не вечныя, яе і не вечныя тყы, каго часам хвальць. І тых і другіх не так і шмат. Іх можна пералічыць на пальцах дзвюх рук.

Спадабалася "Журналістка". Гераіні гэтай мініяцюры без назвы імя весела пачала разам з шафёрам у далёкую вёску да Івана Тамашавіча, каб напісаць нарыс пра яго - ветэрана Вялікай Айчыннай вайны. Прыехаўши амаль да пункта прызначэння, нечакана спыніліся, кіроўца сказаў: "Усё!" Дарогім перагардзіла вузкая рэчка. Мосцік над ёю зняслі цяжкія вясновыя крыгі лёду. Што рабіць? Без яе нарыса не можа выйсці газета. І журналістка "падняла цёплую спаднічку. Ступіла ў ледзянную ваду. Холад працягнуе яе аж да са-
май галавы!"

Усё-такі яна перайшла ту ю вузкую рачупку з невысокімі хваліямі.

Своеасаблівым выглядае скрыпічны музыка ("Марш"), захапіла "Грэшна пайза", "На валаску ад смерці", "Гімн". Па прафесійнай звычыцы не выпускаў з рука стрыжанёвай абсадкі. Хаця нешта пакрытыкаваць, зрабіць па-своему. Крытык ёсць крытык.

Спадабалася сваёй пра-
статой "Чайка", "Пашча акулы", "Шмат грошай"... мне

здаецца, што надта сцісле апавяданне "Дзверы". Яго герояне не хоча старэць. Яна, скінуўшы ўсё з сябе, круціцца перад вялікім люстэркам і хваліць сябе. Што нічога яе цела.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Газета падпісана да друку 15.12.2014 г. у 10.00. Замова № 3078.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 2000 асобнікаў.

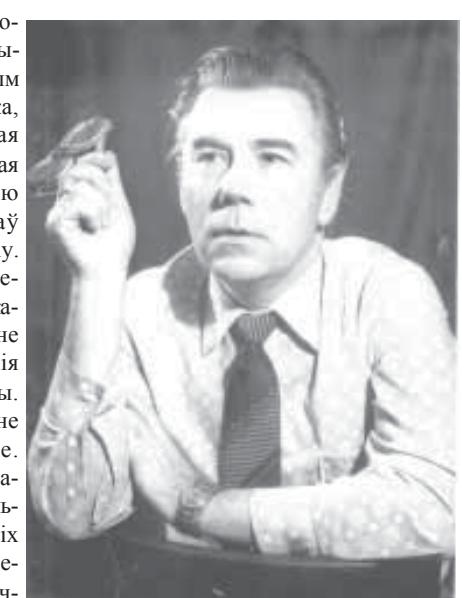
Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 8750 руб., 3 мес.- 26250 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Чым чорт не жартуе!

Змітра Яновіч.

Каб аўтар расшырыў гэты твор, атрымалася б невялікая аповесць, як у Я. Брыля ці К. Паўстоўскага. Тое самае можна сказаць пра апавяданні "Г'еса", "Сын" і некаторыя іншыя. Амаль усе персанажы апавяданняў А. Садуба музычныя работнікі. То баяністы ("Вялікія гроши"), то флейтысты ("Пашча акулы"), то харавікі ("Сын").

Згадваецца факт. Выпадкова пазнаміліся ў цягніку журналіст і знакаміты пісьменнік. Першы вёз з польскага Беластока ўражанні для газетнага рэпартажа аб вялікім і цікавым горадзе. Другі ў гутарцы прызнаўся, што, каб меў час, напісаў бы аб гэтым падарожжы раман. Магчымасці і здольнасці ў кожнага свае. Розныя погляды на рэчы. Тое самае і ў А. Садуба. Мы між іншыми не заўважаем таго, што пісменнік бачыць, пра што піша.

Невялікая кніжка, мне прызнацца, спадабалася. Яна спрэс беларуская, створана добрай мовай. Шкада толькі: наклад малы. Усё-такі яна асобнікаў. Некалі вялікія людзі выдавалі свае несмартныя опусы толькі 150-170 экзэмпляраў. Не так даўно, калі панаваў кніжны буд, некаторыя творы друкаваліся астранамічным тыражом. Дарэчы, не ўсе яны рэзінаваліся. Невялікая частка таго, што выходзіла з друку, заўважалася крытыкамі. Я так думаю. Або яно не звярталася на сябе ўвагі, або не за ўсёды даходзіла да думкі крытыкаў.